

Förbundet för Ekoparken
50 samverkande organisationer
i Stor-Stockholm

Stockholms stadsbyggnadsnämnd
Registraturen
Box 8314
104 20 Stockholm
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

Synpunkter på planförslaget

Den Gröna Promenadstaden - En strategi för utveckling av Stockholms parker och natur, Utställningsförslag maj 2013

Sammanfattning

Förbundet för Ekoparken (FFE) anser att det största problemet är att grönplaneringen brottas med en befolkningsökning som drabbar Mälardalsregionen mycket ojämnt. Stockholms kommun och delar av Stockholms län får ta oproportionerligt stort ansvar för bostads- och trafikförsörjning för en snabbt växande befolkning.

FFE vänder sig emot synsättet att peka ut närnaturen som ett problem som generellt ger otrygghet och måste "parkifieras" eller bebyggas för att ge trygghet. Detta synsätt driver på fragmentisering av närnaturen och därmed banas väg för exploateringar, som kan vara negativa, enligt FFE.

De flesta av de mål och strategier som översiktligt presenteras kan FFE sympatisera med. Men tillämpningen och genomförandet lämnar mycket övrigt att önska. Med den enorma planeringsapparat och de verktyg som staden besitter borde det inte vara något problem att realisera de övergripande målen utan att inkräkta på värdefulla grönområden om viljan finns och om resurser ställs till förfogande. Den praktik vi nu bevittnar medför att det i framtiden blir mindre grönyta/invånare och att värdefull närnatur exploateras.

Detta leder till att vi får en minskad biologisk mångfald och försvagade ekosystemtjänster för att t ex buffra för klimatförändringar. Detta problem löses inte av uppsatta mål och strategier i "Den Gröna Promenadstaden" (DGP). FFE vill uttrycka en önskan och förhoppning att DGP, med delvis ändrat innehåll, blir startskottet för nya ambitioner att inventera, värdera, klassificera och skydda park&natur i en växande region och stad. Många ambitioner är vällovliga i DGP, men frågan är vad den politiska verkligheten, tillväxttakten och budgetramar gör för att de många positiva ansatserna ska förverkligas. FFE föreslår följande komplettering med viktiga uppgifter för staden enligt nedan.

FFE anser att det krävs:

- en analys och handlingsplan för tillväxt av befolkning och bebyggelse ur ett hållbarhetsperspektiv, som bibehåller och stärker gröna kvalitéer, och som bygger på starka ambitioner att fördela tillväxtens konsekvenser på ett bättre sätt i hela regionen
- kraftigt ökade resurser för att klara investeringar i nya parker och eftersatta investeringsbehov i befintliga parker och en kraftigt ökad ambition att hantera nedskräpning och klotter i parker,
- en generellt bättre löpande skötsel dagligen av park&natur, samt mer naturvårdsinriktad skötsel för att berika boendemiljöer med ökad biologisk mångfald,
- kraftfulla insatser mot buller från vägar och järnvägar (som också utgör barriärer för djur, växter och människor). Bullret gör många fina parker och grönområden otjänliga för rekreation och gör att rekreationsytan blir mycket mindre än den skulle kunna vara,
- noggrannare data, stadsdelsvis, med kartor, som visar närheten till park/natur och antal invånare per kvm grönyta,
- en utförligare värdering av grönområden för att värdefulla och mindre värdefulla obebyggda marker ska kunna identifieras så att alla värdefulla områden för naturvård&friluftsliv skyddas från exploatering och andra ingrepp,
- ett skyndsamt genomförande av nya natur- och kulturresevat för att skydda värdefulla områden enligt ovan,
- att stadens naturvårdsbudget ökar kraftigt,
- ett naturvårdsprogram för Stockholms kommun,
- att stadens engagemang för Nationalstadsparken framgår tydligt och att skyddet respekteras i översikts- och detaljplaner,
- att "grönytefaktorn" kompletteras med lokala grönområden av tillräcklig omfattning,
- att äldre träd i första hand ska vårdas och att en individuell bedömning föregår varje fällning,
- det krävs en generellt bättre löpande skötsel dagligen av park&natur, samt mer naturvårdsinriktad skötsel för att berika boendemiljöer med ökad biologisk mångfald,
- en tydligare värdering av det grönas ekosystemtjänster, även i ekonomiska termer,

Avsnitten "Nya stadsparker i ytterstaden", "Stockholmsstråk kopplar samman stadsdelar" och "Närnaturen förädlas" uppenbarligen handlar om att smygexploatera och få till ny bebyggelse "under täcket". Dessa avsnitt är riktigt dåliga och bör omarbetas eller tas bort.

Åtskilliga frågor återstår att diskutera och precisera. FFE önskar delta i den fortsatta processen kring och tillämpningen av "Den Gröna promenadstaden".

Inledning – FFEs roll

FFE har beretts möjlighet att besvara planförslaget "Den Gröna Promenadstaden" från Stockholms stad, denna gång det bearbetade utställningsförslaget (maj 2013). FFE har i ett flertal år varit direkt involverad i diskussioner om stadens gröna parker, natur och landskapsrum. Ett särskilt engagemang har gällt att värna-vårda-visa Kungliga nationalstadsparken i Stockholm, Solna och Lidingö.

FFE besvarade förra versionen av "Den Gröna Promenadstaden" (DGP) oktober 2012 och FFEs synpunkter då kvarstår i stort sett alltjämt.

Övergripande synpunkter

Den gröna promenadstaden – lättläst men duckar för befolkningstillväxtens problem

Den gröna promenadstaden (DGP) är en lättläst produkt, inte minst viktigt när det gäller att informera och engagera medborgarna i stadens planering. Alltför ofta blir den kommunala demokratin svårtillgänglig i snåriga protokoll, omfattande textunderlag och för gemene man svårt språk. Kommunen bör fortlöpande tänka på att på ett lättillgängligt sätt informera och ha en dialog med medborgare och föreningar i gröna frågor som engagerar många. Dock är kartorna definitivt för få, för småskaliga och är i ett viktigt fall oläsligt på ett ogenomtänkt färgval (Stockholms ekologiska infrastruktur, sid 21).

Det känns oklart vilken roll DGP kommer att få. Är det ett styrdokument som aktivt kommer att användas efter att den processats eller kommer den att vara en kortlivad kommunikationsprodukt i grönplanering. FFE hoppas att DGP, med delvis ändrat innehåll, blir startskottet för nya ambitioner att inventera, värdera, klassificera och skydda park&natur i en växande region och stad. Många ambitioner är vällovliga i DGP, en fråga är vad den politiska verkligheten, tillväxttakten och budgetramar gör för att de många positiva ansatserna ska förverkligas.

Det största problemet är, anser FFE, att man inte kritiskt analyserar hållbarheten i de tillväxtprognoser man förväntar sig eller analyserar de betydande problem som kan uppstå utifrån strategierna i DGP. En starkt ökad befolkning skapar stora ekologiska fotavtryck på regionen förutom att den innebär en regional obalans när den fördelas mycket ojämnt i Mälardalsregionen. Prognoserna utgår ensidigt från att befolkningen till största delen ska hamna i Stockholms kommun och planeringen sker därefter. Detta innebär att det tryck som uppstår på marken drabbar Stockholm kommuns invånare i stor utsträckning medan andra kommuner, med stor grönyta/invånare, inte känner av någon bostadsbrist. Det absurda förhållandet uppstår då att två centralt belägna grannkommuner har helt olika "skyldigheter" gentemot tillväxten. Den ena ska ordna bostäder för studenter, flyktingar, handikappade och ungdomar, ja alla behövande som står i bostadskön. Den andra kommunen intill har inte inrättat någon bostadskö överhuvudtaget och därmed inte definierat någon bostadsbrist. Slutsatsen av den regionala obalansen blir att vissa kommuner som Stockholm och Solna kommer att få snabbt minskad grönyta/invånare medan andra, ofta välbärgade "villakommuner" intill har i stort sett oförändrad grönyta/invånare. Detta gäller också församlingar inom Stockholms kommun. En del församlingar i innerstaden har 4-10 kvm grönyta/invånare medan t ex Bromma har 215 kvm/invånare. Trots detta riktar sig stadens förtätningsförslag och sk gluggutredningar ofta mot områden som har låg kvm-yta/invånare. D v s de som redan har minst få mindre grönyta. Detta beroende på det tryck som olika byggföretag riktar mot välbelägna parker&grönområden, inte sällan med staden som parhäst. Under mantrat "bostadsbrist" kan i stort

sett vilket projekt som helst få gehör trots att det går på tvärs med ambitionerna i DGP. Slutsats: Ambitionerna i DGP kommer att urvattnas i den konkreta planeringen, där överdriven förtätning drabbar områden med liten grönyta/invånare. Detta har inte DGP någon strategi eller tydlig ambition att motverka. En självklar utgångspunkt bör vara att vissa områden faktiskt kan vara fullbyggda.

Ovanstående identifierar inte DGP överhuvudtaget som ett problem. DGP tittar mycket lite över staketet till andra kommuner för att hitta lösningar på de utmaningar som inte bara Stockholms kommun utan hela regionen faktiskt står inför. Ett sätt att få till en vettigare regional promenadregion är att faktiskt lägga in grannkommuners grönplaner i en samlad översikt och förbättra den ytterst sparsmakade "Kartbilagan".

DGP nämner rikt djur- och växtliv, klimatanpassning och hälsosamt stadsliv som gröna värden vilket FFE bejakar i allra högsta grad. Men det råder starkt tvivel från FFE om hur staden ska klara en starkt ökad inflyttning med bibehållna gröna kvaliteter, när regionsamarbetet är så svagt och exploateringstrycket slår så orättvist. Givetvis också en uppgift för landstingets regionplanering men Stockholm som huvudstad har ett solklart ansvar för.

FFE anser att det krävs:

- en analys och handlingsplan för tillväxt av befolkning och bebyggelse ur ett hållbarhetsperspektiv, som bibehåller och stärker gröna kvalitéer, och som bygger på starka ambitioner att fördela tillväxtens konsekvenser på ett bättre sätt i hela regionen.

Synpunkter på delar

Mål och strategier

Mål och strategier är delvis mycket vällovliga och FFE önskar att de skyndsamt genomförs men verkligheten går tyvärr i precis motsatt riktning. Det blir i framtiden mindre grönyta/invånare och värdefull närnatur kommer att exploateras. Vi kan förvänta oss en minskad biologisk mångfald, sämre hälsa hos befolkningen och försvagade ekosystemtjänster för att buffra mot klimatförändringar. De mål och strategier som satts upp i DGP rör troligen inte på denna utveckling.

Riksintressen för kulturmiljövård – varför lyfts inte Kungliga Nationalstadsparken fram?

DGP borde ha all anledning att lyfta fram Kungliga nationalstadsparken både som befintligt grönområde och som en positiv modell att bygga på för underlätta förverkligandet av intentionerna i DGP. Men Nationalstadsparken nämns knappt alls i DGP och inte alls under detta kapitel. Det finner vi ytterst anmärkningsvärt. Att ha fördelen av att ha ett större landskap med stora natur-, kultur- och friluftsvärden värt att skydda förefaller vara mer ett problem än en tillgång ur stadens perspektiv.

Befintliga parker ska utvecklas – det kräver pengar

Man konstaterar att många av Stockholms parker är slitna. Det beror enligt FFE på systematiskt eftersatt och nedprioriterat underhåll samt på att grönytan är för liten i förhållande till behov och antal "parkkonsumenter" i närområdet. Diskussioner om konstgräs intill barnrika områden visar tydligt förtätningens pris. Att anlägga "fickparker" i redan täta stadsdelar är viktigt för barn och äldre med begränsad rörlighet men pga. befolkningstryck och slitage måste användningen styras om det

ska fungera. Fickparker kan inte fungera som hundrastgårdar eller extra skolgård t ex. I Norra Djurgårdsstaden anlägger staden minimalt med egen lokal grönyta på nära håll, särskilt viktig för äldre och barn, medan man med varm hand stjälpes över grönområdesansvaret på Kungliga nationalstadsparken med en annan skötselansvarig (Djurgårdsförvaltningen).

Parkskötseln är i Stockholm kraftigt eftersatt och nedskräpningen är ofta katastrofal. Vad har hindrat staden från att öka ambitionerna för parkunderhåll? Med så många förfallna parkmiljöer som redan idag finns i Stockholm, krävs verkligen att en stor investeringsram följer med DGP. Det krävs både för nya ambitioner och gamla försummelser. Annars tappar DGP helt i trovärdighet.

FFE anser att det krävs:

- kraftigt ökade resurser för att klara investeringar i nya parker och eftersatta investeringsbehov i befintliga parker och en kraftigt ökad ambition att hantera nedskräpning och klotter i parker.

Gröna promenader föreslås – men ska också förverkligas

Om man verkligen systematiskt skulle skapa gröna stråk för gående och cykel i staden så som DGP föreslår vore detta mycket bra. Det är en ambition som FFE skulle vara den första att applådera. Fast inte ännu. Tills vidare är vi positivt avvaktande och följer noga om denna ambition får fäste i kommande planer.

Nya stadsparker i ytterstaden – på bekostnad av närnatur

Här talas om nya ordnade parker i ytterstad. FFE kan inte tolka det på annat sätt än att naturmark försvinner och att ordnade parker ersätter. Man försöker plåstra om det faktum att närboende blir av med sin närnatur och får en nyanlagd mindre park istället i samband med en nyexploatering. Naturmark försvinner och grönyta/inv blir mindre. Denna strategi föranleder idag stora protester från närboende vilket visar hur fel planeringen slår och hur negativt det uppfattas av de boende.

Vi konstaterar att förtätningsförslag i ytterstaden fördelar sig socioekonomiskt mycket ojämnt.

Fler förtätningsförslag drabbar boende i flerfamiljshus än villaägare. Detta förhållande gör att grönytan i ytterstaden minskar mest där det bor mest folk (områden med flerfamiljshus). Detta är naturligtvis orättvist. Beror detta på den juridiska kraft, som de många villaägarna tillsammans besitter, när det gäller att protestera? Eller det därför att villaägarna utgör den styrande politiska majoritetens väljarbas?

Stockholmsstråk löser inte boendesegregationen

Ett sätt att omvandla närnatur till yta för exploatering har varit att definiera närnaturen som farlig och en barriär. Med hjälp av "småexploateringar" som utegym, caféer, bollplaner m m ska detta åtgärdas. Detta är ett sätt att successivt reducera och fragmentarisera närnaturen och bereda den för framtida exploatering. Närnaturen, där den finns, är en stor tillgång för närboende och för den biologiska mångfalden. De verkligen viktiga barriärer som gör att människor inte rör sig mellan olika stadsdelar är i första hand socioekonomiska: ett område med flerfamiljshus och stor andel låginkomsttagare på ena sidan skogen och på andra sidan är det villaägare med stor andel höginkomsttagare. Sådana socioekonomiska barriärer elimineras inte genom att ta bort närnaturen. Ville man på allvar göra något åt detta skulle man i planeringen integrerat villor och flerbostadshus

och skapat möten på så sätt. Stockholm är en stad som tämligen konsekvent planerat för segregation och socioekonomiska barriärer. Att då peka ut gröna kilar och annan närnatur som boven i den utvecklingen är ett lågvattenmärke i DGP. På Järvafältet finns flera friluftsgårdar där möten kan ske i naturmiljö för alla socioekonomiska kategorier. FFE ser det av DGP lanserade begreppet "Stockholmstråk" som ett sätt att problematisera naturen för att lättare kunna exploatera i de oerhört viktiga gröna kilar som Stockholm via tunnelbanans sträckning fått som bonus.

Tryggare – i naturen

"Folktomma parker och naturområden kan upplevas som otrygga, inte minst kvälls- och nattetid", säger DGP. Detta gäller dock ännu mer den urbana staden. Att peka ut folktomheten som ett problem i just naturområden är befängd. Ofta är det en förutsättning för en naturupplevelse att den sker någorlunda ostört och massuppträdande av besökare motverkar detta. Alla platser kan – men behöver inte – upplevas som otrygga platser kvälls- och nattetid. FFE föreslår att staden kommunicerar till medborgarna att park&natur enligt stadens egen statistik är tryggare än den urbana staden, särskilt kvälls- och nattetid.

FFE delar således inte synsättet att närnaturen är ett problem som generellt skapar otrygghet och måste ersättas med en byggd parkmiljö med utegym, lekplatser, simhallar etc för att ge trygghet. Oftast är närnaturen en stor tillgång för barnfamiljer och ger förutsättningar för rörelse, kreativa lekar och pedagogiska möjligheter för t ex "Ur&skur"-dagis, utan att någon särskild lekplats behöver byggas.

Däremot kan fler sittplatser anläggas och naturligtvis behövs belysning i GC-stråk som används flitigt.

Närnaturen förädlas – smygexploatering av grönområden

Ambitionen att "förädla närnaturen" verkar bl.a. gå ut på att ta bort äldre träd av s.k. "säkerhetsskäl". Att göra detta till en generell riktlinje motsätter vi oss bestämt. Varje träd måste prövas individuellt.

Vi anser att "igenväxta områden" och "träskmarker" kan bli ett oväntat positivt tillskott för närboende med en ekologisk skötselplan. Här finns en stor potential att samverka med de boende. Här finns också mycket kunnande i lokala naturvårdsföreningar att ta del av.

FFE anser att

- äldre träd i första hand ska vårdas och att en individuell bedömning föregår varje fällning
- det krävs en generellt bättre löpande skötsel dagligen av park&natur, samt mer naturvårdsinriktad skötsel för att berika boendemiljöer med ökad biologisk mångfald,
- avsnitten "Nya stadsparker i ytterstaden", "Stockholmsstråk kopplar samman stadsdelar" och "Närnaturen förädlas" uppenbarligen handlar om att smygexploatera och få till ny bebyggelse "under täcket". Dessa avsnitt är riktigt dåliga och bör omarbetas eller tas bort.

Ett hälsosamt stadsliv i grön miljö – om det bara inte bullrade så förskräckligt

Vi instämmer gärna i de lovord DGP ger grönskan, som medel för stadens invånare att leva ett hälsosamt liv. En viktigare uppgift än att peka ut närnaturen som farlig (se ovan) bör vara att på allvar

ta itu med bullerproblemen från närliggande bilvägar. Trafikbullret förminskar eller eliminerar rekreationsupplevelsen i eljest fina grönområden. Stora arealer för rekreation går därmed förlorade. De barriärer för biologisk mångfald och friluftsliv som skapas av Stockholms större vägar och järnvägar måste åtgärdas. Reducerat buller längs vägar och järnvägar öppnar inte bara upp rekreationsområden utan skapar också möjligheter till exploatering. Med ett bättre bullerskydd för t.ex. Järvakilen-Nationalstadsparken skulle en mycket stor grönyta tillkomma för rekreation. DGP nämner åtgärdsprogram för buller. Sådana program föreslås med jämna mellanrum, men det händer de facto mycket litet. Detta trots omfattande vägbyggen. När då grönområden drabbas är bullerskydd ingenting som prioriteras.

FFE anser att det krävs

- kraftfulla insatser mot buller från vägar och järnvägar (som också utgör barriärer för djur, växter och människor). Bullret gör många fina parker och grönområden otjänliga för rekreation och gör att rekreationsytan blir mycket mindre än den skulle kunna vara.

Nyckeltal och kartor över parktillgång – inte bara närhet utan också antal invånare per kvm grönyta

Diskussioner om grönyta/invånare och närhet i meter till närmsta grönområde är oerhört viktig. Här sägs att 70% har park eller natur inom 200 meter. Här önskar FFE att man tydligare i kommande planer med kartor specificerar var i staden folk har denna tillgång och vilken park- resp naturtyp det handlar om. Vi vill poängtera att antalet invånare per kvm grönyta är ett lika viktigt nyckeltal som närhet till grönområde. Här har kommunen också intressanta jämförelsetal från SCBs grönområdesundersökningar. Detta är en viktig planeringsfaktor när staden "ska växa" och då bör parktillgången särskilt relateras till områden där många bor i flerbostadshus. Avståndet till närnatur av hög kvalitet kommer att minska om DGPs parkifieringsinriktning genomförs.

FFE anser att det krävs

- noggrannare data, stadsdelsvis, med kartor, som visar närheten till park/natur och antal invånare per kvm grönyta.

Gröna tak och väggar kan inte ersätta park- och naturmark

"Grönytefaktor" har blivit ett populärt begrepp bland byggare eftersom den ger poäng för grönska på t ex väggar och tak, vilket kan kompensera för byggande på grön mark. Risken är uppenbar att man siktar in sig på grönytefaktor i väggar/tak istället för att se till att det finns riktiga parker&grönområden inom rimligt avstånd. Gröna väggar och tak är ingen bra ersättning för naturmark, särskilt inte för barns och äldres rekreation. Den överdrivna exploateringen av Norra Djurgårdsstaden är typexempel.

FFE anser att:

- grönytefaktorn inte kan ersätta betydelsen av lokala grönområden av tillräcklig omfattning.

Stockholms ekologiska infrastruktur kräver skydd i form av naturreservat

I detta avsnitt redovisar DGP lovvärda ambitioner att värna och vårda ekologiskt känsliga områden och motiven är väl beskrivna. Vi har dock lärt oss att ambitioner är en sak och konkreta planer en annan. Med Stockholms stads politik fruktar vi att kärnområden och gröna kilar av stort ekologiskt intresse kommer att krympas och kanske försvinna om inte områden med höga naturvärden ges ställning om naturreservat. Det behövs en utförligare värdering av grönområden för att värdefulla och mindre värdefulla obebyggda marker ska kunna identifieras och så att alla värdefulla områden för naturvård&friluftsliv skyddas från exploatering och andra ingreppen, t.ex. genom bildande av naturreservat. Det krävs ett omfattande arbete av inventering, värdering och klassificering, som ännu inte gjorts.

I sin tur bör detta innebära att anslagen för naturvård i stadens budget (inventering, övervakning, uppdatering, nyanläggningar av objekt för biologisk mångfald samt inte minst löpande skötsel) höjs kraftigt. Tidigare har kraftiga nedskärningar inom stadens naturvårdsbudget skett, vilket tyder på successivt allt lägre ambitioner. En vändning är önskvärd, men är den trolig? Och det brådskar eftersom exploateringstrycket är högt och goda exploateringslägen ofta krockar med naturvårds- och friluftsentressen.

FFE efterlyser också ett naturvårdsprogram för Stockholms kommun.

Därutöver bör stadens engagemang för Kungliga Nationalstadsparken framgå tydligt och miljöbalkens lagliga skydd respekteras i översikt- och detaljplaner. Nu nämns Nationalstadsparken nästan inte alls.

FFE anser att det krävs

- en utförligare värdering av grönområden för att värdefulla och mindre värdefulla obebyggda marker ska kunna identifieras så att alla värdefulla områden för naturvård&friluftsliv skyddas från exploatering och andra ingrepp,,
- ett skyndsamt genomförande av nya natur- och kulturreservat för värdefulla naturområden enligt ovan.
- att stadens naturvårdsbudget måste öka kraftigt.
- ett naturvårdsprogram för Stockholms kommun.
- att stadens engagemang för Nationalstadsparken framgår tydligt att och miljöbalkens lagliga skydd respekteras i översikt- och detaljplaner.

Stadens verktyg och processer – medborgarinflytande och värdering av ekosystemtjänster

Den uppräknade av verktyg och processer som staden har och vill utveckla för planeringen av den gröna promenadstaden rymmer stora möjligheter att göra Stockholm till en riktig bra, grön promenadstad. Vad som saknas bland dessa verktyg och processer är medborgarinflytande och värdering av ekosystemtjänster. Det krävs ett starkt medborgarinflytande eljest tar byggintressena över. Det krävs också en tydligare värdering av det grönas ekosystemtjänster, även i ekonomiska termer. Värdet av park&natur måste definieras mycket tydligare, t. o. m. i kronor och ören. Detta är ett område under stark utveckling, bl.a. på Stockholm Resilience Center i Stockholm. Redan idag finns etablerade metoder, som kan få praktisk tillämpning i arbetet med DGP. En ekonomisk värdering är

nödvändig när eljest bostäder får ett ekonomiskt värde medan de värden som representeras av biologisk mångfald&ekosystemtjänster åsätts värdet 0 kr.

FFE anser att det krävs:

- tydligare värdering av det grönas ekosystemtjänster, även i ekonomiska termer.

Fortsatt utveckling och tillämpning av den gröna promenadstaden

Åtskilliga frågor återstår att diskutera och precisera. FFE önskar delta i den fortsatta processen kring och tillämpningen av "Den Gröna promenadstaden".

För Förbundet för ekoparken

Richard Murray